

THE IMPORTANCE OF DESIGN, DESIGN TEACHING AND PEDAGOGICAL DESIGN IN THE DEVELOPMENT OF PRESCHOOL COMPETENCE IN PRESCHOOL CHILDREN

Zuparova Dilnoza Dadakhonovna
dilnozazuparova@mail.ru
909452057

Abstract: This thesis focuses on design, the essence of design education, the importance of developing the competence of preschool children in play.

Keywords: Design culture, design education, pedagogical design, competence, preschool pedagogy, game competence.

МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАР ЎЙИН КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ДИЗАЙН, ДИЗАЙН ТАЪЛИМИ ВА ПЕДАГОГИК ДИЗАЙННИНГ АҲАМИЯТИ

Зупарова Дилноза Дадахоновна
dilnozazuparova@mail.ru
909452057

Аннотация: Ушбу тезисида дизайн, дизайн таълимнинг моҳияти, мактабгача ёшдаги болалар ўйин компетенциясини ривожлантиришдаги аҳамияти ёритилган.

Калит сўзлар: лойиҳалаш маданияти, дизайн таълими, педагогик дизайн, компетенция, мактабгача педагогика, ўйин компетенцияси.

Аннотация: В данной работе освещена важность дизайн образования в педагогике, формировании и развитии игровой компетенции младших и дошкольников.

Дизайн ҳақли равишда замонавий ва ҳар соҳага тааллуқли санъат дея эътироф этилади. Бугунги ривожланган жамиятда дизайнерларнинг моҳир қўллари, фантазиялари, креатив фикр ва лойиҳалари кириб бормаган касб, соҳа ва хизматнинг ўзи қолмади. Педагогика соҳаси ҳам бундан мустасно эмас. Дизайн (инглизча design – ғоя, лойиҳа, чизма, тасвир), предметлар муҳитининг эстетик ва функционал сифатини шакллантириш мақсади билан амалга оширилган лойиҳалаш фаолиятининг турли кўринишларини англлатувчи атамадир. юқори даражадаги истеъмолга мўлжалланган, эстетик сифатларга эга бўлган ҳамда инсон ҳаёти учун қулайлик яратадиган буюм нарсалар муҳитини, турар жой, ишлабчиқариш, хизматлар, жараёнлар ижтимоий-маданий соҳаларни ташкил этувчи бадиий лойиҳалаш фаолияти демақдир. Ривожланган мамлакатларда дизайнга жуда катта эътибор қаратилган бўлиб, бу мамлакат иқтисоди, турмуш даражасининг кўтарилиши учун муҳим омилдир. Бола бошидан, деганларидек, ҳар қандай касб-хунарни эгаллаш болалиқдан бошланади. Замонавий жамиятда билимли, ижодий фикрлашга, фикрини аниқ ифодалашга, ўз нуқтаи назарини ҳимоя қилишга қодир бўлган шахсга нисбатан катта эҳтиёж мавжуд. Бундай баркамол шахсни тарбиялаш мактабгача таълим тарбия жараёнига компетенциявий ёндашувни талаб этади. “Илк қадам” давлат дастури Ўзбекистон Республикасининг илк ва мактабгача ёшидаги болаларни ривожланишига қўйиладиган Давлат талабларига мувофиқ ишлаб чиқилган меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат бўлиб, унда мактабгача таълим муассасасининг мақсад ва вазифалари, ўқув-тарбиявий фаолиятнинг асосий ғоялари ифодаланган, шунингдек, боланинг таълимнинг кейинги босқичига ўтишидаги асосий компетенциялари белгиланган.

Ўйин компетенцияси – боланинг ўйин жараёни ва уни ташкил қилишда тажриба, билим ва кўникмалардан ижодий фойдаланиши. Ўқув-тарбиявий жараён учун асос ҳисобланади.

Ўйин болага келажакда замонавий дунёда ўз ҳаётий фаолиятини амалга оширишига имкон яратувчи ҳаётий зарур бўлган туғма жараёндр. Ўйин – бола ҳаётининг муҳим фундаментал қисми бўлиб, унинг мамнунликда ўтказган кувноқ ҳолатидир. Ўйиннинг асосий характеристикалири сифатида баҳра олиш, ноаниқлик, чорлов, ўзгарувчанлик ва натижавийликни қайд этиш лозим. Айнан ўйин жараёни болага жамиятнинг очиқ, креатив, мустақил аъзоси бўлишга ёрдам беради. Ўйин ёрдамида болаларда келажакда катта одамларга зарур бўлган инновацион, ижодий фаолиятни шакллантирувчи компетенцияларнинг шаклланишига замин яратилади.

Демак ўйин – субъектнинг ўйин-кулги, завқланиш, стресслардан ҳалос бўлишга нисбатан бўлган эҳтиёжини қондиришга йўналтирилган, шунингдек, маълум билим ва кўникмаларни ривожлантиришга хизмат қилувчи ўзини ифодалаш шакли ҳисобланган эркин фаолиятидир.

Сюжет-ролли фаолият.

Мактабгача ёшдаги бола фаол интеллектуал ривожланиш жараёнининг бошланиши онг символик функциясининг шаклланиши билан боғлиқ. Бу жараён сенсоротирик ривожланиш даврининг охирида, яъни бола ҳаётининг учинчи йилида содир бўлади. Сюжет ролли ўйинлар жараёнида таълим олувчи бир қанча дизайн категориялари билан тўқнашиб боради. Предметлар олами, уларнинг ҳосса ва хусусиятлари, стилизацияси, шакли ва функцияси билан мулоқотда бўлади. Белги функцияси бир объектни иккинчи объект сифатида қўллаш имкониятидан келиб чиқади. Ҳаракат жараёнида предмет ўрнини босувчи бошқа буюмларни қўллаш мумкин, лекин, натижа бирламчи предметга тааллуқли деб ҳисобланади. Белги функцияси дастлаб объектив фаолият билан боғлиқ ҳолда ривожланади ва шундан кейингина нутқий характерга ўтади, бу еса болага сўзлар билан фикр юритиш имконини беради. Ж. Пиagetнинг таъкидлашича, болалар рамзлардан фойдаланишни бошлашлари билан уларнинг фикрлаш жараёнлари мураккаблашади О.А. Шаграева таъкидлаганидек, мактабгача ёшдаги бола фикрлаш функцияларини сюжет-ролли ўйинлар жараёнида ташкил этишда тарбияланувчи онгида белги функцияси кашф этилмайди, балки, ўзлаширилади. Белги функциясининг юзага келишида асос сифатида боланинг у ёки бу предметдан фойдалана олиш кўникмаси, шунингдек, предметлар ва ҳаракатларни фарқлай билиш лаёқати ётади. Бу фарқ ва ўйин қоидалари катталар томонидан берилади.

Предметлар ва материаллар билан экспериментлар ўтказишга оид ўйин фаолияти.

Турли предметлар ва материаллар билан тажриба ўтказган ҳолда, мактабгача ёшдаги бола фаол амалий фаолият жараёнида уларнинг мутаносиблиги, уйғунлиги, сенсор хусусиятлари сифатлари, белги ва функцияларини ўрганади, муносабатини билдиради. У ёки бу буюмлар бадий тилини ўрганади. Бундай ҳолда, бола нафақат кузатади, балки атрофдаги дунё объектлари ҳақидаги ғояларини амалга оширади; уларни синаб кўради, шунинг натижасида болада кашфиётчилик, иждоқорлик қобилияти шаклланиб боради ва предметларни кузатибгина қолмасдан, уларни мустақил равишда ўринли қўллаш, ўзгартириш қобилиятларини намоён қилади. Мактаб ёшига етгунига қадар педагог ва психологлар ёрдамида фаол тарзда турли ўйин технологиялари асосида таълим олган болаларда нисбатан эрта ва юқори даражада шаклланган диққат, хотира, фикрлаш, йўриқнома асосида фаолият юритиш кузатилганлиги бежиз эмас. Ўйин экспериментларининг боришини назорат қилувчи педагогдан болани ўзи кўриб қабул қилган объектлардан олган таассуротларини мақсадга йўналтирилган ҳолда таҳлил қилиш, уларнинг алоҳида хусусият, сифатларини идрок этиш, тўғри қўллаш, умумийлаштира олиш ёки конкретлаштириш, синфлаш кўникмаларини шакллантириш талаб қилинади. Шунинг учун ҳам, эксперимент ўйинлар боланинг билиш қобилиятларини ривожлантиришнинг муҳим фактори ҳисобланади. Ўйин фаолиятининг турли хил шакллари мактабгача ёшдаги боланинг когнитив ривожланишини таъминлаш жараёнига психологик педагогик шарт шароитлари эътиборга олинган ҳолда ўзининг салмоқли хиссасини кўшади. Қуйида мактабгача ёшдаги болалар билан амалга ошириладиган ўйин фаолиятининг характеристикасини дизайн ва дизайн таълими нуқтаи назаридан кўриб чиқилиши болада келажакда дизайн лойиҳалаш маданиятини шакллантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Адабиётлар рўйхати

1. “Илк қадам” Мактабгача таълим муассасасининг Давлат ўқув дастури Тошкент 2018 йил 4 б.
2. О. В. Цаплина. Исследование игровых компетенций дошкольников.
<https://cyberleninka.ru/article/n/igra-problema-definitsii-i-klassifikatsii>
3. Красовская, Е. В. Формирование коммуникативных компетенций у детей старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи / Е. В. Красовская, А. Н. Данилова. — Текст : непосредственный // Теория и практика образования в современном мире : материалы V Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, июль 2014 г.). — Т. 0. — Санкт-Петербург : СатисЪ, 2014. — С. 80-82. — URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/105/5948/>
4. Быстрова Т.Ю. Вещь. Форма. Стиль: Введение в философию дизайна. Екатеринбург,2001